

איש לרעהו

לקט אמרות חז"ל
רעיונות, עובדות
והנהגות מגדולי
ישראל,
על מדות טובות
שמביאות לאהבת
הזולת הנלמדות
מפרשת השבוע

מכון אהבת אמת – המרכז להעמקת ערכי אהבת הזולת

ע"ש ר' עבי יהודה דומוביץ ז"ל – רח' אבן עזרא 2 ירושלים 9242402
טל: 02-5671812 פקס: 077-7671812 דוא"ל: paypal: ahavemet@012.net.il

ליקוט ועריכת: יצחק בן אהרן
כל הזכויות שמורות למכון אהבת אמת
אסור להעתיק, לצלם ולהדפיס בלי רשות בכתב

שבת קודש יב ניסן תשע"ז: הדלקת נרות: ירושלים 6:27 תל-אביב: 6:42 חיפה: 6:34 מוצאי שבת: ירושלים: 7:41 תל-אביב: 7:43 חיפה: 7:43 ר"ת: 8:20

פרשת צו

זריזות למצוות

להעמיד חמה ברקיע – לשם מה?

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל היה דייקן בזמן שנקבע והתאונן על אלו שהיו מאחרים. בחתונות ובשאר שמחות, היה מגיע בשעה הנקובה, ואם לא מצא איש... קם והלך ולא חזר.

פעם הגיע לחתונה, והרב האמור לסדר החופה והקידושין איחר מאד. קבעו את החופה לפני השקיעה והזהירו את כולם להגיע בזמן והנה דוקא הרב מסדר הקידושין בושש מלהגיע. זמן רב חלף, השמש כבר שקעה, ואז הגיע סוף סוף הרב מסדר הקידושין. הוא לא הבין על מה המהומה, מה זה משנה לפני השקיעה או אחריה, העיקר שהוא כאן.

בלבו של רבי יעקב היתה תרעומת על התנהגות זו. ואחרי החופה ניגש אליו ואמר לו כי נתעוררה אצלו קושיה חזקה מאוד על הגמרא וכך שאל:

"כתוב בגמרא ששמונים תלמידים היו לו להלל חזקן, מהם שראויים שתשרה עליהם שכינה כמשה רבינו, ומהם שיכולים להעמיד חמה ברקיע כיהושע בן נון", וקשה לי: מילא להגיד שראוי אדם להשראת שכינה, מדריגה גבוהה היא, אבל מהי המדריגה של להעמיד חמה? וכי זה שבחו של יהושע? הרי היתה מלחמה והיה צריך שהחמה תתעכב ולכן העמידה, לשם מה זקוק אדם למדריגה זו? ואמנם עד היום היתה לי תשובה לשאלה זו, אך בגלל כבוד הרב היא הופרכה...

הרב השתאה הכיכד? ורבי יעקב חסביר: "הרי בוודאי היו אנשים רבים נישאים בכל יום במחנה ישראל, ומשה רבינו לא יצא מן האוהל, ומי איפא סידר חופה וקידושין? ברור שיהושע, לכן היה צריך להעמיד חמה במקומה כדי שיספיק לסדר הרבה חופות טרם השקיעה. אבל אם אמורים לסדר חופה לפני השקיעה, ובאים לאחריה, בשביל מה צריך להעמיד חמה?"...
ר' יעקב אומר

להזדרז לקיום המצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו!

נלמד מהפסוק: "צו את אהרן ואת בניו" (פרק ו-ב)

וכתב רש"י (מהת"כ): "אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות, אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס".

המהרי"ט (בשו"ת ח"א סי' צז) הוכיח את בני קהילה אחת שהיו נוהגים לאחר להתפלל תפלת מנחה סמוך לשקיעת החמה ממש, והיו מתפללים מנחה ומעריב כל הקהל יחדיו. וכתב להם המהרי"ט שאין נכון לעשות כן, שהרי מבואר בגמרא (ברכות כט:) שאף שיש מעלה מסויימת בתפלה עם דמדומי חמה, בכ"ז קיללו בארץ ישראל את המתפלל מנחה עם דימדומי חמה, והטעם, שמא תטרף השעה ולא יתפלל התפלה בזמנה. ומלבד זאת כל הקודם לעשות המצוה הרי זה משובח כדאמרין (פסחים ד.) זריזין מקדימין למצוות.

והביא ראייה לכך, עד כמה הקפידו בזה, ממה שאמרו בגמרא (פסחים סה.) על מה ששנינו במשנה שהפסח נשחט בשלוש כתות [ולומדים זאת מהפסוק ושחטו אותו וגו'] שהכת השלישית נקראת "כת עצלנית" ומגנים אותה על כך שנתעצלה להיות אחרונה. ושואלת הגמרא: הרי אם צריך גם את הכת השלישית, מה היה להם לעשות? ומתוצאת הגמרא, שאמנם מוכרח שתהיה כת שלישית, אבל חברי הכת השלישית היה בידם להזדרז ולהיות מהכת הראשונה, וכמו שאמרו בברייתא שא"א לעולם בלא בשמים ובלא בורסי [=מעבד עורות], אשרי מי שאומנותו בבשמים ואוי לו למי שאומנותו בורסקי.

ונמצא לפי"ז, שאין להתעצל ולאחר את תפלת המנחה ולדחותה סמוך לשקיעת החמה, שמא יפסיד. [ואמנם מובא **בשערי תשובה** (סי' רלה) על **האריז"ל** שהיה נזהר שלא להתפלל מנחה אלא עם שקיעת החמה]. וכשם שתפלת השחר אף שזמנה עד ארבע שעות עדיף להקדימה ככל היותר ולא להתעצל בה ולאחריה, כך גם בתפלת המנחה, משהגיעה זמנה שהוא בתשע שעות ומחצה אין להתעצל ולעכב אותה.

נמצאנו למדים מדברי המהרי"ט שנקט את ב' הסיבות המחייבות זריזות. דהנה יש לחקור באמרת חז"ל "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה" מדוע אסור להשהות המצוה, האם מפני החשש שמא יפסיד המצוה לגמרי, או משום שכאשר משהה המצוה מחמת עצלות והתרשלות, יש בכך משום זלזול ובזיון המצוה, גם אם יעשנה לבסוף. והמהרי"ט התייחס בדבריו לב' הסיבות הללו.

עלון "איש לרעהו" פרשת צו לעילוי נשמת

ר' אפרים דוד בן ר' אברהם יעקב סוחובולסקי זצ"ל, נלב"ע י"ג ניסן תשס"ד
ולע"נ הרב יהודה אריה בן משה זוייזר זצ"ל, נלב"ע א' אדר תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

שלא יפגע אדם בזולתו מתוך רוב דביקותו ודקדוקו בהידור המצוות!

נלמד, בדרך דרש ורמז, מהפסוק: "ואש המזבח תוקד בו" (פרק ו-ב)

כלומר: אם אש עבודת ה' יוקדת באדם, עליו להזהר שתהיה יוקדת "בו" – בתוכו פנימה, ולא כלפי חוץ באופן שתפגע באחרים. וכדוגמא לכך מביאים את מה שסיפרו חז"ל בגמרא (סוכה כח) על תלמידו של הלל הזקן, יונתן בן עוזיאל, שבשעה שישב ועסק בתורה, כל עוף שפרח מעליו מיד נשרף. ונשאלת השאלה: אם כך גדולתו של התלמיד, במה התבטאה גדולתו של הרב [הלל הזקן]? אלא, אומר השפת אמת, גדולתו של הרב באה לידי ביטוי בכך שעוף הפורח מעליו לא נשרף כלל, שכן האש הייתה יוקדת בקרבו פנימה, ומבחוץ לא היה הדבר ניכר... (עפ"י מש"ת)

והנה מפשטות דברי חז"ל משמע שבאו לשבח את גדולתו הענקית של יונתן בן עוזיאל בלימוד התורה, שהעסק שלו בתורה היה בכזו דרגה של שלהבת אש קודש כנתינתה מסיני, עד ששרפה את העוף הפורח מעליו.

אכן למען האמת טמון בשבח הזה גם מעלה נשגבה ב"בין אדם לחברו". שהרי ידועה הגדרתו של הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל שהפוגע בחברו ומצער, אף שיש לו כוונה טובה, הריהו כאילו מכניס ידו לתוך תנור אש. וכשם שהכוונה הטובה אינה יכולה לשנות ממצואות פגיעת האש, ששורפת בדרך הטבע, כך גם הפוגע בחברו.

מענה י"ל שחז"ל שבחו את יונתן בן עוזיאל לא רק בגדלותו בלימוד התורה. אלא בכוחו הגדול בזהירות ובהתחשבות בזולת. ולימדונו חז"ל שבערה בו שלהבת אש קודש בכל מה שקשור לעסק התורה [שכולל לימודה וקיומה], שדרגתו בזה הגיעה עד כדי כך שלא יכל לנצור את התפשטות אשו הגדולה לסביבתו, והראיה, שאפילו עוף שפרח מעליו היה נשרף. אעפ"כ מעלתו בזהירות שלא לפגוע בזולת היתה כה גבוהה שאף שהעוף שפרח מעליו היה נשרף, אבל אדם שעמד בסמוך לו, אפילו "כויה" קלה לא קיבל, כי ביחס לזולת ידע לשמור ולנצור את "אישו" הגדולה פנימה...

ומה מאד זה מחייב את כל המדקדקים והמהדרים בקיום המצוות בכל ליבם ונפשם בהתלהבות גדולה ובדביקות נפלאה יוקדת בשלהבת אש קודש, שלא יהיו כל אלו על חשבון הזולת. ודרושה לכך שימת לב מיוחדת שלא תהיה פגיעה, ושלא תגרם עוולה כלשהי לזולת.

את הפסוק "ושמרתם את המצות" דורשים חז"ל (במכילתא): אל תקרי "את המצות" אלא "את המצוות" כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה מצוה לידך עשה אותה מיד!"

והנה לאור האמור לעיל, נוכל לדרוש את הפסוק "ושמרתם את המצות" לאידך גיסא, ומצינו שכבר נאמר כן בשם החפץ חיים, שהיה מזהיר מפני החיפזון וההתלהבות היתירה בקיום המצוה. שכן לעיתים קורה שבהתלהבות מסוג זה טמונה אש זרה של היצר הרע. רואים זאת יותר בענייני "הידורים וחומרות", ואילו מצוה אמיתית כמעט ולא נעשית בהתלהבות מרובה כזאת.

ותמיד הח"ח יסודו במקרא הזה "ושמרתם" שניתן לפרשו גם מלשון "המתנה" כמו "ואביו שמר את הדבר" (בראשית לז-יא), והיינו שראוי עד כמה שאפשר, לקיים המצוה במתינות ובדיעה מיושבת, כדי להיות בטוח שאין כאן שמץ תערובת של אש זרה מהיצ"ר ש"שמכוונת" לפגיעה בזולת. [או כוונת גאוה והתנשאות השנואה להשי"ת].

ובלבד שלא להטריח...

סיפר הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א שכאשר שהה בזמנו, מספר ימים בצפת, עם החזון איש, ניגש אליהם יהודי ישיש שהעיד על עצמו כי זכה לראות את הגאון הרידב"ז זצ"ל, וביקש ממנו החזון איש שיספר לו עובדה אחת מאותו גאון וכך סיפר:

בשבת הגדול, ובשבת תשובה, היה בית הכנסת של הרידב"ז מלא מפה לפה במאות תושבי צפת שבאו לשמוע דברים מענייני דיומא ודברי חיזוק, לקראת השעה היעודה שבה היה אמור הרידב"ז להתחיל דרשתו, היו כל מבואות בית הכנסת מלאים וצפופים.

כאשר הגיע הרידב"ז עטוף בטליתו לדרשה, ראה שאם יכנס בפתח הראשי, יאלצו יהודים רבים לזוז ולפנות לו את הדרך וגם כל ההמון בפנים בית המדרש יעמדו על הרגלים.

מה עשה הרידב"ז? המשיך דרכו והקיף את בית הכנסת עד שהגיע אל הכותל שאחרי ארון הקודש, שם היה חלון שדרכו היה אפשר לחול פנימה... כל הקהל ששהה כבר בבית הכנסת נדהם לראות את הגאון הרידב"ז כיצד מכפיף הוא את גופו הקדוש וזוחל דרך החלון, עד שהגיע אל מקומו בבית הכנסת... כל זאת כדי שלא להטריח את הציבור.

קול ברמה

התחשבות מופלאה...

הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל נהג לקדש כל ימיו על כוס יין בשיעור הקטן ולא הקפיד לקדש על הכוס בשיעורו של החזון איש. ורק לאחר פטירתו זוגתו הרבנית, התחיל לחזר על כוס בשיעור גדול ולקדש בו על היין.

הדבר היה לפלא בעיני מקורביו. פעם הסביר להם טעמו, כי הגביע הקטן קיבל מתנה מחמיו, וידע שאשתו חפצה מאד שיקדש וישתמש בגביע זה, וכיון שאמרו חז"ל "וב"מ נט...": "לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו", על כן נהג להדר בשיעור זהירות בכבודה, וקידש בגביע זה. אבל לאחר פטירתה החל לקדש בשיעור גדול כפי שמכריע המשנה ברורה (ובביאור הלכה סימן רעא-ג) דבקיודש דאורייתא יש להחמיר ולקדש על שיעור גדול.

עוד העידו על הרב דסלר, שכאשר נסע באוטובוס להגיע למחוז חפצו, לא היה לו חפץ מעולם על הכפתור כדי להודיע לנהג שיעצור בתחנה שעליו לרדת, אלא ירד רק כאשר הנהג עצר בלאו הכי, ולכן לא עלה בידו תמיד לעצור בתחנה שהיה צריך לרדת בה.

פעם נשאל לפשר הנהגתו זו, והשיב, שבעת נסיעתו הוא רואה את האנשים הרבים היושבים באוטובוס וכל אחד ממיהם לדרכו, "ואיך אגרום לעכב את כל הנוסעים מפני שאני רוצה לרדת דווקא במקום זה?"

באר החיים

לב מרגיש...

סיפר הגאון רבי יוסף שיינין שליט"א (רב אשדוד): פעם אחת הגעתי לשוחח בלימוד עם הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, למדתי כאברך בכולל "תורת ארץ ישראל" בפתח תקוה.

והנה תוך כדי הדיון בסוגיא כשנפתחו ספרים רבים על השולחן, נשמעו לפתע נקישות בדלת והודיעו לרבי שמואל כי פלוני מבקש להכנס. אמר לי רבי שמואל: "תראה, אני לא יכול לדחות אותו, אשוחח עמו ובעוד כמה דקות נמשיך. אך בא ונסגור בזריזות את הספרים כדי שלא תחלש דעתו של הנכנס, שאין לו שום שייכות ללימוד..."

עוד סיפר הרב שיינין, כי כשהתקיימה חתונה של אחד הבחורים בירושלים, שאל אותו רבי שמואל כיצד הוא מתכוון לנסוע לחתונה. וכשנודע לו שמספר בחורים התארגנו עם רכב, אמר: "תראה, הרב פלוני הוציא ספרים רבים במקצועות התורה, והתלונן אצלי בכאב שאין דורש לספריו, אז אם תוכלו לאחר החתונה בשעה אחת עשרה ואפילו בשעה שתיים עשרה, תכנסו אצלו. הוא עוד ישב וילמד, ותאמרו לו שאני סיפרתי לכם על ספריו הנפלאים, ואתם מעוניינים בהם... אין לכם מה לדאוג. הוא לא יבקש כסף עבורם... אך בזה תשמחו יהודי..."

ואכן כך הוה. הוא נתן להם את ספריו בחינם, ליוה אותם לרכב בשמחה גדולה, תוך כדי שהוא ממלמל בהתרגשות: "ברוך השם, ברוך השם שרוצים את הספרים..."

ראש הישיבה

להכיר ולהעריך הטובה שמקבל ממטיבו ולהודות לו על כך ! נלמד מהפסוק: "אם על תודה יקריבנו" (פרק ז-יב)

"רבותי, רוצה להודות לכם"

הגה"צ רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל נהג לקבל בכל יום קהל רחב שבאו להתייעץ עמו בענינים שונים ומגוונים. לשאלת אחד ממקורביו מדוע צריך לטרוח ולהפקיר הרבה מזמנו במשא העם ולא שומר על מנוחה אחרי שקם מחוליו השיב:

מכיון שכשחליתי רבים התפללו לשלומי, ובזכות תפלתם קמתי מחוליי, על כן בתור הכרת הטוב אני צריך להשיב להם טובה ולעזור להם כאשר הם צריכים אותי, ומה גם שבזכות שאני עוזר לרבים וצריכים אותי, בשמים חסו עלי, ואין זה איבוד זמן.

וכשחזר לשיבה בפעם הראשונה לאחר שקם מחוליו, ערכו לו שם קבלת פנים. רבי בן ציון היה עדיין חלש מאוד, והיה קשה עליו הדיבור, ובכל זאת אסף את כולם שישמעו כמה מלים, וכך אמר:

"רבותי, אני רוצה להודות לכם על שהערתם בעדי לפני בורא עולם. התפללתם לרפואתי, וברוך ה' תפלתכם נתקבלה, תדעו לכם שע"י התפלות שלכם הורדתם את נשמותי חזרה לגוף, ועל זה אני מודה לכם ואומר לכם תודה רבה, תודה רבה..."

תפארת ציון

להתרוגן: הודו לה'...

מעשה שהיה בזמן המלחמה. אחד מתושבי קוממיות גוייס למערכה, ולא נתקבלה ממנו זמן רב שום ידיעה. הדאגה לשלמו והחששות, כמובן מאליו, רבו מיום ליום. אך הנה שב לפתע בריא ושלם.

היה זה בסתם יום של חול. הוא הגיע לפני תפלת מנחה בבית הכנסת וניגש ישר אל המרא דאתרא הגה"צ **רבי בנימין מנדלזון** זצ"ל. החזן כבר עמד אז הכן לפתוח ב"אשרי יושבי ביתך". אולם הרב, מגודל שמחה והתרגשות, הורה לו להתחיל ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", כאילו היה היום ערב שבת קודש, והורה שכל הציבור יאמר "הודו, יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר".

הציבור הנדהם והמופתע, תפס כהרף עין מאי משמע בתפיסת הרב ש"יהודי מבני הקהילה חזר מחזית האש חי וקיים" והתחילו כולם להתרוגן בהשתפכות הנפש לפני תפלת מנחה: "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו".

מריצי תורה מעולם החסידות

ו**כתב רש"י**: "אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא שהם צריכים להודות, שכתוב בהן (תהלים קז) "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה..."

כידוע, בליל הסדר של פסח ישנם מספר שינויים משאר הלילות שעליהם שואלים הבנים: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" השינויים הללו הם בעיקרם שינויים "טכניים" הניכרים בקלות גם לילדים הקטנים אשר מבינים לשאלו עליהם [כמו אכילת מצה ובהסיבה, אכילת מרור בחרוסת וכו'].

ואולם ישנו שינוי יסודי מהותי בלילה הזה שלא כבשאר הלילות, שהוא בעצם המקור והיסוד לכל השינויים האחרים, וכל מהלך ליל הסדר על כל פרטיו ודקדוקיו הוא למעשה כתוצאה המתחייבת משוני זה. והוא: שבכל הלילות של השנה, חול, שבת ומועד, מזכירים וזוכרים את יציאת מצרים, לא מעבר לכך. ואילו בליל הסדר ישנה הלכה מיוחדת שאין בדומה לה כל השנה והיא: "חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים". אין זה רק זכרון היסטורי [כמו בסוכות "למען ידעו... כי בסוכות הושבתני", או בחנוכה זכר לנס פח השמן, וכו'] אלא מציאות מוחשית של יציאה ממצרים המתחדשת בלילה הזה אצל כל יהודי. וכל מהלך הסדר, מצוותיו והנהגותיו מותאמים למציאות הזו.

ומדוע חייבו אותנו חז"ל בהלכה זו? משום שהרי כל תכלית הניסים הגדולים והיציאה הפלאית ממצרים, היא לחייבנו בשעבוד מוחלט להשי"ת בקבלת עול תורתו ומצוותיו, והיציאה הזו ממצרים היא "המחייב" הגדול לכך. כדיברה הראשונה "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" וממילא זה מחייב להמשך כל המצוות. **ואין מחייב אישי לאדם כמו כאשר הוא עצמו נמצא בתוך חווית הנס הגדול שמחייבו!** [וכמובן נצרכת לכך "אמונה חושית" בבחינת "בעינינו ראינו אבותינו סיפרו לנו"]

עפ"י ההלכה היסודית הזו, נוכל ליישב ולתרץ הרבה קושיות, ונביא ליישב לפחות את הקושיות הבאות: **(א) מדוע** לא מברכים ברכה על המצות עשה של סיפור יציאת מצרים? ואף לתרוץ של ה"שבולי הלקט" שזו הברכה שמברכים "אשר גאלנו"... עדיין קשה שהרי זו ברכה שמברכים אחרי הסיפור שבהגדה, והרי בכל המצוות מברכים עובר לעשייתן, היינו קודם עשיית המצוה?!

(ב) הכיצד אומרים הלל בליל הסדר, והרי שנינו בגמרא (מגילה כ:): שאין אומרים הלל הלילה?!

(ג) היאך לומדים מיתרו שמברכים על הנס, והמגן **אברהם** שזה דוקא במקום שאירע הנס וכן **בביאור הלכה** או"ח רי"ח, והרי יתרו לא בירך במקום הנס, אלא רק כשהגיע למדבר והצטרף למשה ולישראל?!

(ד) מדוע הוצרך משה לספר ליתרו את כל אשר עשה ה' לפרעה ולמצרים, הרי יתרו כבר שמע שהרי לכן בא, ומה הוסיף לו משה בסיפורו?!

(ה) מדוע יתרו שמח ובירך על הנס רק עתה אחרי שמשה סיפר לו, ולא כאשר שמע בעצמו בראשונה, והרי זה מה שגרם לו לבוא למדבר?!

(ו) חז"ל משבחים את יתרו שנדבה רוחו לצאת למדבר לשמוע דברי תורה. א"כ מדוע סיפר לו משה שוב על ניסי מצרים המפורסמים כדי "למשוך לבו לקרבו לתורה" כלשון רש"י, הרי יכל לומר לו חידושי תורה נפלאים ומבריקים, כדי שיתענג בהם יתרו, ובזה למשוך ליבו לתורה?!

(ז) אם זמן מצות סיפור יציאת מצרים בלילה, מדוע אם נרדם ואח"כ התעורר קודם עלות השחר, לא חייב להמשיך ולספר?!

אלא התשובה לכל השאלות הללו, נכללת ובאה לידי ביטוי בקטע "עבדים היינו" [שעונה האב לשאלת מה נשתנה של בנו] בו מגלה לנו בעל ההגדה את מהותה של מצות "והגדת לבנך": "ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים..."

כלומר: אין מצות הלילה באמירת דברי תורה ודברי חכמה. גם לא בחידושים עמוקים, או ברעיונות ופנינים מחודדים [המתאימים לשאר לילות השנה], כפי שמציעים לנו מדפיסי ההגדות למיניהם. אלא מצות הלילה היא רק בסיפור ותיאור מוחשי של כל תהליך היציאה ממצרים אצלנו, ממש מהתחלה ["מתחיל בגנות"] כשהיינו עדיין עובדי עבודה זרה, ובהמשך לסבל הנורא, ועד ליציאה המופלאה מאפילה לאורה. שכן רק בצורה כזו מראים אנו שיצאנו זה עתה משעבוד מצרים, וממש בהתאם לכל החוויות הללו שעברנו מהשעבוד ועד לגאולה, ערוך שולחן הסדר במצות, במרור ובכל הדברים והמנהגים שלא רואים בכל ימות השנה.

מעתה מתורצות מאליהם כל הקושיות: קושיה **(א)** לא שייך לברך "וציוונו" כי בשלב זה של הסיפור אנו עדיין לפני קבלת המצוות, ולכן רק בהמשך שייך לברך "אשר גאלנו" וכו' **(ב)** הנס במוחש לפנינו ושייך לברך. **(ג)** אחרי שמשה סיפר והמחיש ליתרו את הניסים, גם הוא חווה את הנס כאילו הוא שם, וכאילו בירך במקום הנס, ומיושבת גם שאלה **(ד)**, ומובן למה שמח עתה ומתורצת שאלה **(ה)**. **(ו)** מובן מדוע סיפר, ולא אמר רק דברי תורה. **(ז)** צורת הסיפור שאדם ירגיש בעצמו כאילו הוא יצא, ואין זה תלוי בזמן, ואם הרגיש קודם, לפי דרגתו, יצא יד"ח.

ומי כעמך ישראל

בין איש לרעהו – סיפורים בני זמננו

'הילדים שניצלו'

שומעים את מכוניות הפרוד של הגרמנים מגיעים, אתם יורדים, מתריעים, וכולם מתחילים "לעבוד" בפחחות...

הגרמנים הטילו על הפולני הזה, את האחריות לתקינות כל גגות המפעלים באזור. מידי פעם, כאשר חשש שביקורת גרמנית תגלה שאין עבודה, ואז יפוננו היהודים מהמקום, היה יוצא בלילות - לא יאמנו כי יסופר! - ובעזרת פטיש ענק חולל נזקים קשים לגגות של מפעלים באזור. כמה פעמים התקיימה ביקורת, הוא תמיד ידע על כך קודם, ודאג לסדר "עבודה"!

מידי לילה היה יוצא הפולני, וחוזר עם עשרות כיכרות לחם - בין 35 ל-40. ומוסר אותם למינצרים. אז לא רק שהם לא רעבו ללחם, הם גם הרוויחו כסף מהכיכרות שמכרו. **ותאמינו או לא, "המלוו" הזה נמשך במשך שנתיים שלמות:**

* * *

ואז זה קרה - -

"היום בלילה" הודיע המנהל הפולני בדרמטיות למינצרים "או לכל המאוחר מחר בלילה, הגרמנים מגרשים מכאן את כל היהודים. חבר'ה! המצב שלכם קשה, אבל אני אומר לכם מה לעשות. אל תסמכו על ההבטחות של הגרמנים, תתפסו ידיים ורגליים ותימלטו על נפשתיכם!"

אבל איך נמלטים? הרי אזור התעשייה כולו משמש בפועל כמחנה כפייה לעובדים, והוא מוקף חומה. בתזמון מדויק להרהורים הנוגים, הושיט להם המנהל מספרי-ענק ופטישים ממאגר כלי העבודה של בית החרושת...

הם הבינו את המוטל עליהם:

באותו לילה היתה סערה חורפית אדירה - מזג אוויר מצויץ לבריחה... המינצרים הודיעו על התכנון ליהודים רבים אשר עבדו במפעלי התעשייה. 85 מהם אזרו אומץ להצטרף ל"מבצע". מצוידים במפה ובהוראות שמסר להם מנהל המפעל, פרצו "הפחחים" פרצה ועשרות היהודים שעטו קדימה. "ישר! לא ימינה לכיוון הגרמנים, ולא שמאלה לכיוון החיילים הרוסים" - כהוראת הפולני.

הנמלטים רצו ורצו ורצו לא פחות מעשר קילומטר במעבה היער, בגשם שוטף וברוחות סערה. רק אז הרשו לעצמם לעצור ולבחון את צעדיהם. הם המשיכו לשהות ביער, מידי פעם שמעו רייות קרובות או רחוקות ותיארו לעצמם שזאת החזית שמיקומה משתנה. בשלב מסוים שרקו היריות בקרבתם, והם נשכבו על הארץ במשך לא פחות משלושה ימים:

לפתע גילו אותם חיילים מונגולים, ששיתפו פעולה עם החזית הרוסית. הם ניגשו להוציא אותם להורג, אך בכור האחים שדיבר רוסית הסביר להם שהם נמלטים מהגרמנים - אויבם המשותף. המונגולים התרצו, העבירו אותם מאחורי קו החזית הרוסית וכך ניצלו חייהם.

* * *

מדהים: במשך כל שנות המלחמה (שבפולין הייתה הארוכה ביותר!) לא ידעו האחים לבית מינצר רעב. תמיד היה להם מזון - ובשפע! הם גם מעולם לא הוצרכו לעבוד באמת ומעולם הם לא הוכו!

ההסבר שלהם למתרחש ברור: **מה זו אם לא 'מידה כנגד מידה' על כל העזרה שהגישה המשפחה ליהודים באותה מאפיה ב'גדוף'!!!**

כאשר יצאתי מניחום האבלים - מסכם שולח הסיפור - השתוממתי איך מסתובבים ביננו אנשים עם סיפורי-חיים שכאלו, ואנו לא שומעים על כך דבר!

* * *

לאחרונה נפטר לבית עולמו הישיש **רבי אפרים ב"ר ישראל מינצר** זכרונו לברכה. מוצאו היה מהעיירה הפסטורלית 'גדוף' הסמוכה לקראקוב, פולין.

משפחת מינצר ניהלה שם מאפיה, אך יהיה נכון יותר לקרוא לעסק **'גמ"ח'** - שכן באופן קבוע חולקו לחמים ומאפים לעניים ללא תשלום. ואולי יהיה נכון יותר לכנות את העסק **'הכנסת אורחים'** שכן התנור המוסק משך אליו אורחים שונים שביקשו ללון במקום - וגם לזכות בארוחת חנם על הדרך...

עיר הענק 'קראקא', שאכלסה המוני בעלי עסקים יהודים, משכה אליה "משולחים" לא מעטים. רבים מהם התביישו ללון בעיר, והעדיפו להגיע ל'גדוף' בלילות. אמו של ר' אפרים הייתה מכינה להם מרק חם, והבנים בצעירותם - וביניהם ר' ישראל - היו מסייעים בחלוקת המזון, עד שהם פנו ללמוד בישיבות.

* * *

החלום המתוק נמשך עד מלחמת העולם השנייה, שנפתחה עם כיבושה של פולין בידי גרמניה. בדרך כלל, דחקו הגרמנים את יהודי הפריפריה לכיוון הערים הגדולות (על מנת שבהמשך יהיה קל להשמידם). אך ב'קראקוב' פעל נוהל הפוך, גירוש יהודי העיר לפריפריה על מנת שהעיר תהפוך במהירות ל'יודנרייך' [נקיה מיהודים]. וכך החלו משפחות פליטים, על מטלטליהן, לגרור את עצמן לתחומי המאפיה של מינצר למגורי עראי-קבע... והמאפיה? היא המשיכה לעבוד!

חגורת החנק הגרמנית הלכה והתהדקה. משפחת מינצר הבינה שעליה להיפרד מאחזקת המאפיה, בטרם ייטלו אותה מידיהם בכח. בהחלטה מהירה וחכמה העבירו את המאפיה לשכן גוי שהיה עימם בידודות. כל שהתבקש זה להמשיך לספק להם מאפים חנם. הגוי עמד בהסכם והעניק מזון בשפע לא רק למשפחת מינצר, כי אם גם ליהודי הסביבה.

חלפה תקופה וכל יהודי 'גדוף' הועברו לגטו. יום אחד, באמצע מסדר כלשהו, הכריז גרמני בקולי קולות: **"מי כאן פחח?"** האח הגדול מבין ארבעת המינצרים הרים את ידו **"תמיד הייתי בעסק הזה!"** הוא היה בחור-ישיבה שמקסימום ידע משהו על אפיה, אבל הבין שכן גוברים הסיכויים לשרוד... "אתה בטוח?" שאל הגרמני - "בטוח!" שלושת אחיו החרו-החזיקו אחריו: **"כולנו פחחים!"**

* * *

אזור תעשייה ענק. עוד אחד מרבות(!) תעשיות באירופה שהגרמנים שעבדו, שדדו, גזלו וחמסו לעצמם. ארבעת "הפחחים" הועברו הנה מהגטו, ונמסרו לידי בעל המפעל - גוי פולני.

אני לא אוהב יהודים - הודיע להם המנהל בפגישתם הראשונה - אבל את הגרמנים אני שונא יותר - הם גזלו ממני את מפעל חיי! אז אנחנו לא הולכים לעבוד כאן כדי לעזור לגרמנים הארורים...

שניכם - פקד המנהל על שניים מתוך ארבעת האחים - תישנו "בעליית הגג". נעים שם. התפקיד שלכם לעקוב. בכל פעם שאתם

חיית מעורב בסיפור שקשור לבין אדם לחבירו? שמעת ממוקד ראשון?

ספר לנו עכשיו! פקס: 077-7671812 דוא"ל: ahavemet@012.net.il